

משפט וביטחון לאומי

לקט ידיעות

התכנית למשפט וביטחון לאומי

המכון למחקרי ביטחון לאומי
INSS

לקט ידיעות - יוני 2016

מנהלת התכנית: אל"ם (מיל') עו"ד פנינה שרביט ברוך

רכזת התכנית: עו"ד קרן אבירם

צוות המחקר: חן בן-אליעזר, סוניה בוקובזה, רן יוסף, סטיב פיכמן, ענבר צדוק, אבקילש קולץ, שיר רוזנצוויג

♦ פרסומים ועדכונים

♦ 60 מילים על...

♦ ידיעות מתוך ישראל

♦ ידיעות בינלאומיות שקשורות לישראל

♦ ידיעות בינלאומיות

פרסומים ועדכונים

- **פנינה שרביט ברוך** השתתפה בכנס הרצליה השנתי ה-16, במסגרתו העניקה הרצאה בנושא **המסגור המשפטי של תופעת הזה-לגיטימציה נגד ישראל**, והבהירה כיצד ומדוע משמשות טענות משפטיות שמועלות נגד ישראל בזירה הבינלאומית כדי לקעקע את מעמדה הבינלאומי ומה ניתן לעשות בעניין (16 ביוני, [הרצאה לצפייה](#)).
- **מיכל חטואל-רדושיצקי** דנה במאמרה בהליכים המתנהלים בתקופה האחרונה לקראת בחירת המזכ"ל הבא של האו"ם. המאמר מציין כי הביקורות שהושמעו בדיון הציבורי הער המתנהל ברחבי העולם מתמקדות בהליך הביורוקרטי לבחירת המזכ"ל ובזהות המועמדים המאיישים את התפקיד, שכן עד כה לא כיהנה אישה בתפקיד זה. לאור ביקורות אלו, ניתן לראות כי בבחירות הנוכחיות כבר מתמודדות חמש נשים והליך הבחירות הפך שקוף יותר באופן המערב בצורה תקדימית גם את השקפותיה של החברה האזרחית הגלובלית (1 ביוני, [INSS שורטי](#)).
- **דורון אלה** דן במאמרו בחוק ה- NGO's החדש בסין, אשר מטיל מגבלות נוקשות על פעילותם של ארגונים לא ממשלתיים זרים בסין. החוק החדש יכנס לתוקף בתחילת 2017

וצפוי להשפיע על יותר מ-7,000 ארגונים לא-ממשלתיים זרים הפועלים ברחבי סין. החוק מטיל חובה על ארגונים אלה "לציית לחוק הסיני, ואסור להם לסכן את אחדותה הלאומית של סין, ביטחונה או אחדותה האתנית". כמו כן, אסור לארגונים "לפגוע באינטרסים הלאומיים של סין או באינטרס הציבורי של החברה הסינית ואזרחיה ... לעסוק או לממן פעילויות פוליטיות, דתיות או למטרות רווח". החוק מעניק סמכויות אכיפה נוקשות למשטרה ולרשויות הביטחון ואף מחייב את הארגונים למצוא "שותף" סיני מקומי שיסכים להעניק להם חסות ויערוב להם ברשויות הביטחון הסיניות. המאמר ממליץ לארגונים הישראליים לעשות מבעוד מועד את ההתאמות הנדרשות דרך משרד החוץ הישראלי על מנת להימנע מהתנגשויות עם הרשויות בסין (8 ביוני, [INSS שורטי](#)).

60 מילים על...

הוועדה המשפטית של האו"ם (בעקבות ההודעה כי ישראל תעמוד בראש הוועדה)

הוועדה המשפטית (הוועדה השישית) הינה אחת משש הוועדות הקבועות של העצרת הכללית באו"ם. הוועדה הוקמה מתוקף סעיף 13 במגילת האו"ם ומהווה פורום לדיונים בשאלות משפטיות כלליות הנוגעות לסוגיות כגון: יחסים בינלאומיים, סחר, טרור, דיפלומטיה, מחלוקות בין מדינות וארגונים ופרשנויות של המשפט הבינלאומי. מאז היווסדה הוועדה יצרה מגוון גופים קבועים וכן ועדות אד-הוק לליבון היבטים משפטיים של נושאים שונים בזמן אמת.

ידיעות מתוך ישראל

חקיקה

חוק המאבק בטרור, התשע"ו-2016

ביום 15 ביוני 2016 אישרה הכנסת בקריאה שנייה ושלישית את [חוק המאבק בטרור, התשע"ו-2016](#) ברוב של 57 תומכים מול 16 מתנגדים. החוק החדש מאגד לתוכו מספר חוקים, הצעות חוק והוראות שונות ללחימה בטרור אשר היו פזורים עד כה בחקוקים נפרדים וישנים (חלקם עוד מתקופת טרום הקמת המדינה). **החוק נועד להתאים את החקיקה הקיימת לאתגריה של תופעת הטרור הנוכחית, אשר משתנה כל הזמן, בדרך של עדכוני חקיקה, יצירת עבירות פליליות חדשות העוסקות בטרור ומתן סמכויות אכיפה מיוחדות לגורמי הביטחון.** החוק בנוי משמונה פרקים, העוסקים בהליכי ההכרזה על ארגוני טרור ופעילי טרור, עדכון עבירות פליליות ויצירת חדשות (למשל, לראשונה נוצרה עבירה פלילית של עמידה בראש ארגון טרור, עבירה של קריאה ישירה לביצוע מעשה טרור ללא צורך בדרישת הסתברות כי הקריאה תוביל לעשיית המעשה, עבירה של הכנה לביצוע מעשה טרור באמצעות חפירת מנהרה ועוד), החמרת הענישה, שילוב הוראת השעה בעניינו של עצור בעבירת ביטחון חמורה כהוראת קבע בחוק, הסדרי חילוט ותפיסת רכוש של ארגוני טרור ומבצעי עבירות טרור, וכן הוראות בדבר מתן צווים למניעת פעילות של ארגוני טרור וצווים להגבלת שימוש במקום המשמש לפעילות של ארגון טרור. במסגרת החוק בוטלו מספר חוקים ופקודות וכן כמחצית מתקנות ההגנה (שעת חירום). ראו גם [הודעת הכנסת](#) בנושא.

צו האזרחות והכניסה לישראל (הוראת שעה) (הארכת תוקף החוק), התשע"ו-2016
ביום 13 ביוני 2016 אישרה מליאת הכנסת את [צו האזרחות והכניסה לישראל \(הוראת שעה\)](#)
[\(הארכת תוקף החוק\), התשע"ו-2016](#), ברוב של 65 מול 14 מתנגדים. הצו מאריך את תוקפו
של [חוק האזרחות והכניסה לישראל \(הוראת שעה\), התשס"ג-2003](#) לשנה נוספת עד ליום 30
ביוני 2017. חוק האזרחות והכניסה לישראל (הוראת שעה) קובע מגבלות על מתן אזרחות,
רישיונות ישיבה והיתרי שהייה בישראל לתושבי אזור יהודה שומרון וחבל עזה, ולתושבי ואזרחי
איראן, לבנון, סוריה ועיראק (13 ביוני, [אתר הכנסת](#)).

פסיקה

בית המשפט העליון ביטל סעיפים מהוראת השעה של שירות בתי הסוהר אשר אסרו באופן גורף
על אסירים שאינם אזרחי/תושבי ישראל באזור C באיו"ש וכן על אסירים ביטחוניים להיפגש עם
מומחים פרטיים לצורך עריכת תכניות שיקום
לאור החלטות סותרות של בתי המשפט המחוזיים, בית המשפט העליון הכריע בסוגיה וביטל פה
אחד (השופט פוגלמן, אליו הצטרפו השופטים סולברג וברון) את הסעיפים בהוראת השעה של
שירות בתי הסוהר שאסרו באופן גורף על אסירים שאינם אזרחי או תושבי ישראל המתגוררים
באזור C באיו"ש, ובאופן כמעט גורף גם על אסירים ביטחוניים להיפגש עם מומחים פרטיים
לצורך עריכת תכניות שיקום. המדינה טענה כי תכלית הסעיפים להבטיח ניהול תקין של בתי
הסוהר ועידוד התנהגות נאותה של האסירים במהלך מאסרם. בית המשפט קבע כי אמנם קיימת
סמכות לשב"ס לאסור את כניסתם של מומחים פרטיים לבתי הסוהר, אולם הסעיפים בהוראת
השעה פוגעים בזכותם של האסירים להליך הוגן בהליכים שלפני ועדת השחרורים באופן שאינו
מדתי ואף מפלה ולכן יש לבטלם. בית המשפט דחה את טענת המדינה כי אין תוחלת לתכניות
שיקום פרטיות בעניין אסירים זרים (שכן לא ניתן לפקח על ביצוע הליך שיקומם), ובעניין אסירים
ביטחוניים שלא חל שינוי בולט וממשי בתפיסתם האידאולוגית, וקבע כי חסימת האפשרות להציג
תכניות שיקום פרטיות מטעם פוגעת ביכולתה של ועדת השחרורים, שלה מסורה הסמכות
להחליט על שחרור מוקדם ועל תוחלת תכניות השיקום, להפעיל שיקול דעת עצמאי על בסיס
תשתית עובדתית מלאה (15 ביוני, [רע"ב 4644/15 ג'ורג' ראעי נ' שירות בתי הסוהר](#)).

חופש המידע מול פגיעה ביחסי החוץ - קבלת עתירה נגד משרד החוץ לקבלת שמות המשתתפים
בארוחת חג בביתו של שגריר ישראל בוויינגטון
בית המשפט העליון (בדעת רוב של השופטת דפנה ברק-ארז והשופטת ברון למול דעתה החולקת
של הנשיאה נאור) קיבל את ערעורו של עיתונאי 'הארץ', ברק רביד, וקבע כי על משרד החוץ
למסור לו את רשימת האורחים שהשתתפו בארוחת "חג שני" בביתו של שגריר ישראל
בוויינגטון, רון דרמר, באפריל 2014. בפסק דינו קבע בית המשפט כי קיימת חזקה לפיה
משתתפים באירוע בעל אופי רשמי ופומבי מסכימים לגילוי עצם השתתפותם בו. בנוסף, קבע בית
המשפט כי משרד החוץ לא הצביע על נסיבות קונקרטיות המעידות על חשש ממשי לכך שגילוי

המידע יוביל לפגיעה ביחסי החוץ של המדינה. משכך, לא מתקיים סייג יחסי החוץ, הקבוע בסעיף 9(א)(1) לחוק חופש המידע. **הנשיאה נאור בדעת מיעוט** סברה כי בטרם הכרעה לגופו של הערעור, היה מקום לקבל את עמדתם של הצדדים השלישיים שהשתתפו באירוע (6 ביוני, [ע"מ 2975/15 הוצאת עיתון הארץ ואח' נ' משרד החוץ](#)). בהמשך לפסק הדין הועברה לרביד [רשימה](#) הכוללת את שמות האורחים (6 ביולי, [הארץ](#)). **ילנה צ'צ'קו** כי יש היגיון מסוים בטענת המדינה כי חשיפת מידע כזה עלולה להקשות על דיפלומטים להבטיח חיסיון בעת יצירת קשרים עם גורמים שונים בעתיד. היא מציינת כי ניתן לראות בפסיקה זו חלק מתהליך בו בתי המשפט, כולל בארה"ב, מקיימים הליך של ביקורת שיפוטית רגילה גם בתיקים הנוגעים ליחסי חוץ, אשר בעבר היו נחשבים נחלת הרשות המבצעת, שאין לרשות השופטת מקום להתערב בהם (8 ביוני, [Lawfare](#)).

הזכות למידע מול שמירה על ביטחון המדינה - דחיית עתירה לקבלת מידע בדבר היקף ההיתרים שנתן ראש הממשלה לביצוע האזנות סתר

בית המשפט העליון (המשנה לנשיאה רובינשטיין) דחה בקשה לדיון נוסף בפסק דינו של בית המשפט העליון (ע"מ 4349/14 מיום 3.11.15) אשר במסגרתו נדחה ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בירושלים (עת"מ 1059-09-13 מיום 14.5.14) **וענייניו בפרשנות סעיף 14 לחוק חופש המידע, תשנ"ח-1998, אשר מחריג מתחולת החוק מספר גופים, לרבות השב"כ, ועל מידע שנוצר, נאסף או מחזק על ידם**. מדובר בעתירה שהגישה האגודה לזכויות האזרח לקבלת מידע בדבר היקף מתן ההיתרים שנתן ראש הממשלה לביצוע האזנות סתר בחמש השנים האחרונות. נקבע בפסקי הדין כי המידע האמור מחזק על ידי השב"כ, אשר מוחרג לחלוטין מתחולת החוק לפי סעיף 14(א)(2), אף ללא צורך לערוך איזון לגופו של המידע המבוקש. נקבע כי במקרה הנדון, הליך מתן ההיתרים ראשיתו בבקשה של השב"כ המועברת אל המזכירות הצבאית לראש הממשלה, המוחרגת אף היא מהוראות החוק, ולאחר מכן מובאת לראש הממשלה להחלטתו, וחוזרת עם כל החומר לשב"כ לשם שמירת המידע. עם זאת, צוין בפסקי הדין כי אין בהם כדי לאשר כביכול הסתרת מידע ציבורי באמצעות העברת המידע מרשות עליה חלות הוראות החוק אל רשות המוחרגת ממנו על מנת לחמוק מקיום חובת הגילוי, וכי כל מקרה ייבחן לגופו (8 ביוני, [דנ"מ 8020/15 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' משרד ראש הממשלה](#)).

הריסות בתים - דחיית עתירה נגד הריסת ביתו של המפגע שביצע את אירוע הדקירה ביפו

בית המשפט העליון דחה פה אחד (השופט מלצר אליו הצטרפו השופטים זילברטל ושהם) עתירה נגד הריסת ביתו של המפגע, מחמד ע/קאדר מצאלחה, שביצע את פיגוע הדקירה ביפו, בו נרצח התייר האמריקאי טיילור פורס ז"ל ונפצעו תשעה אזרחים, ארבעה מהם באורח קשה. בית המשפט דחה את השגות העותרים ביחס לזיקת המגורים של המפגע לדירה ונקבע כי גם אם המפגע שהה חלק מזמנו בשהייה בלתי חוקית בישראל, לא היה לו מקום מגורים חלופי ומקום מגוריו נותר והיה בית משפחתו. כמו-כן, נדחו טענות העותרים לפיה המפגע ביצע את המעשה על רקע מצבו הנפשי או שימוש בסמים, שכן לא הובאו כל ראיות בצדן, ונקבע כי המעשה נעשה מתוך מניע לאומני או דתי. עוד נקבע כי אין במותו של המפגע כדי למנוע שימוש בתקנה 119 ונדחתה הטענה בדבר מדתיות אמצעי ההריסה של הבית חלף אטימתו. **בית המשפט קבע כי ההחלטה**

להרוס את הבית אינה חורגת ממתחם הסבירות והמידתיות במידה שמצדיקה התערבות שיפוטית (15 ביוני, בג"ץ 2528/16 מחמד ע/קאדר מצאלחה ואח' נ' המפקד הצבאי לאזור הגדה המערבית).

ידיעות בינלאומיות שקשורות לישראל

ישראל נבחרה לעמוד בראש הוועדה המשפטית באו"ם

ביום 13 ביוני 2016 נבחרה ישראל לראשונה מאז הצטרפותה לאומות המאוחדות ב-1949, לעמוד בראשות הוועדה המשפטית באו"ם (המוכרת גם כוועדה השישית), שהינה אחת משש הוועדות הקבועות באו"ם והיא עוסקת בסוגיות הנוגעות למשפט הבינלאומי. זאת, לאחר שקבוצת מדינות ממערב אירופה ואחרות (WEOG) הציעו את ישראל כמועמדת לראשות הוועדה. ישראל נבחרה לתפקיד ברוב קולות של 109 מתוך 175. על פי הנוהג המקובל, בחירת ראש ועדה נעשית בקונצנזוס, אך בשל התנגדויות למועמדות ישראל בקרב נציגי מדינות ערב, ישראל נבחרה בדרך של הצבעה בעצרת הכללית ולא בדרך של קונצנזוס כפי שנהוג. דרישת מדינות ערב לחרוג מן המקובל ולדרוש הצבעה, עוררה תגובה חריפה מצד שגריר ארה"ב באו"ם דויד פרסמן, שהטיח בפני האו"ם שאפילו לוב שעמדה בראש הוועדה המשפטית בעת שלטונו של קדאפי נבחרה בזמנו בהסכמה. עוד הוסיף השגריר על הצורך בארגון אומות מאוחדות שכולל את ישראל ומקרב את ישראל ולא ארגון שבאופן שיטתי מרחיק אותה. אומנם מדובר בתפקיד שבעיקר הינו סימבולי ופרוצדוראלי, אך זו הזדמנות של ישראל לחזק את נוכחותה בשגרת הפעילויות השוטפות של האו"ם (13 ביוני, [reuters](#)). על פי היומון הקטרי, אל-קדס אל-ערבי, המתפרסם בלונדון, מדינות ערב ובראשם שגריר כווית באו"ם והשגריר הפלסטיני ראיד מנצור, התנגדו למינוי ופעלו רבות לסכלו. מצד שני, היומון מדווח כי לפחות ארבע מדינות ערביות שזהותן לא נחשפה, תמכו במינויה של ישראל ובנציגה השגריר דני דנון לראשות הוועדה (14 ביוני, [MEMRI](#)).

פלסטין היא המדינה ה-30 שאישרה את תיקון קמפלה (פשע התוקפנות) באמנת רומא של בית הדין הפלילי הבינלאומי

ב-26 ביוני הפכה פלסטין באופן רשמי למדינה ה-30 שאישרה את תיקון קמפלה, המאפשר לבית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC) לתבוע ולשפוט על בסיס פשע התוקפנות החל מיולי 2017 (להרחבה, ראו באתר [crimeofaggression.info](#)). ההגעה ל-30 אשרורים מאפשרת לאספת המדינות החברות להחליט על הפעלת סמכות השיפוט של ה-ICC על פשע התוקפנות החל מ-2017 (להרחבה, [כאן וכאן](#)). לעניין זה, ה-ICC אימץ את מדיניות האו"ם שקיבלה את פלסטין כמדינה משקיפה, וקיבל את חברותה באמנת רומא. אנדריאס צימרמן טוען במאמרו כי למרות קבלתה של פלסטין כמדינה חברה, יש מקום לדון ביכולתה לאשרר את תיקון קמפלה ובכך להניע את תהליך הרחבת סמכות השיפוט של ביה"ד (29 ביוני, [EJIL Talk](#)). ג'ניפר טרהאן טוענת במאמרה

כי מאחר שפשע התוקפנות מחיל משטר ייחודי, אירועים שבוצעו בשטח מדינה שאינה חברה מצויים מחוץ לסמכות השיפוט של ביה"ד (30 ביוני, [opinio juris](#)).

"מלחמה" או "טרור"? צילומי סרט שהופסק בישראל מוליך תביעה המאלצת את בית המשפט

בארה"ב להכריע כיצד להגדיר את מתקפות החמאס על ישראל בקיץ 2014

במסגרת [תביעה אזרחית](#) המתנהלת בבית המשפט הפדרלי בקליפורניה, נדרש בית המשפט להכריע האם העימות בין ישראל לחמאס במהלך קיץ 2014 מוגדר "מלחמה" או "טרור". התובעים שייכים לצוות ההפקה של הסרט Dig, שצולם בישראל אך הופסק עקב המבצע הצבאי וגל הטרור. בסופו של דבר ההפקה נאצלה לעזוב את הארץ ולהמשיך את צילומי הסרט במדינות אחרות, מה שגרר עלויות בשווי 6.9 מיליון דולר. לדברי התובעים, חברת הביטוח סירבה להחזיר להפקה את ההוצאות בשל הדחייה, על בסיס חריג בפוליסה הפוטר מתשלום על נזק שנגרם בשל אירועי מלחמה. לעומת זאת, התובעים טוענים שלא היה מדובר במלחמה מאחר שחמאס הוא ארגון טרור, ולכן יש לראות את כל פעולותיו כטרור ולבחון בהתאם (29 ביוני, [LAWFARE](#)).

המאבק נגד תנועת ה-BDS

בארצות הברית מסתמנת מגמה של חיקוק חוקים נגד חברות שנמצאות בקשרים עסקיים עם גופים מדיניים או עירוניים המזהים עם תנועת ה-BDS (תנועת החרם נגד ישראל). לפחות עשרים מדינות ברחבי ארה"ב אימצו עד כה תקנות בנושא או שוקלות לאמץ (6 ביוני, [הארץ](#)). ביום 5 ביוני חתם מושל ניו יורק על צו מנהלי שמורה למשרדים הממשלתיים במדינה להימנע מקשרים עם ארגונים וחברות התומכים בחרם. הצו מורה על הכנת רשימה של עסקים וארגונים אשר לקחו חלק בחרם או בסנקציות נגד ישראל בששת החודשים האחרונים, במישרין או בעקיפין. עם פרסום הרשימה, תחויבנה כל הסוכנויות והמשרדים הממשלתיים בניו יורק לנתק את קשריהן עם הגופים המוזכרים בה (5 ביוני, [NY Times](#)).

בספרד, החליטו ארבע רשויות מוניציפליות לבטל את תמיכתן במדיניות החרם על מדינת ישראל. שלוש מתוך ארבע הרשויות הפכו את החלטתן בעקבות קביעת בית המשפט, בעקבות הליכים שיזם הארגון הפרו ישראלי ACOM. הרשות הרביעית הפכה את החלטתה בעקבות איומים בהגשת תביעה דומה. במקביל להתפתחויות ברמה המוניציפלית, מקפידה ממשלת ספרד להצהיר בעקבות על מדיניות של התנגדות ל-BDS. זוהי התפתחות מעניינת במדינה, אשר במשך שנים נודעה בשל מדיניותה האנטי ישראלית (7 ביוני, [Jewish Telegraphic Agency](#)).

השפעתה של החלטת מועצת זכויות האדם על הפסקת התקשרויות מסחריות עם חברות

ישראליות מחוץ לקו הירוק על דיני הסחר הבינלאומי

דורון הינדין דן במאמרו [בהחלטתה](#) של מועצת זכויות אדם של האו"ם (UNHRC) מחודש מרץ 2016 שעסקה בהפסקת התקשרויות מסחריות עם חברות ישראליות שנמצאות מחוץ לקו הירוק ובייסוד מאגר מידע של חברות ועסקים ישראליים הנמצאים מעבר לקו הירוק. הוא גורס כי החלטה זו מעודדת הפרה של החוק הבינלאומי, שכן על פי דיני ארגון הסחר הבינלאומי (WTO)

סחר בינלאומי חייב להיות א-פוליטי. לכן, למעט במקרים חריגים ומצומצמים, אסורה כל התערבות המגבילה סחר בין מדינות. אמנם קיימת אפשרות להגביל סחר מטעמים של "מוסר ציבורי", "שמירה על בטחון לאומי" או "שמירה על השלום והביטחון הבינלאומי", אך זאת במקרים ובנסיבות מיוחדות, שאינם חלים במקרה דנן. הכותב מציין שעל המדינות החברות במועצת זכויות האדם לוודא שהמועצה לא תביא לשחיקת דיני הסחר הבינלאומי (10 ביוני, [LAWFARE](#)).

ידיעות בינלאומיות

המאבק בטרור

דו"ח הטרור לשנת 2015 של מחלקת המדינה האמריקאית

ב-2 ביוני פרסמה מחלקת המדינה של ארה"ב את [דו"ח הטרור](#) לשנת 2015, המתאר את המאבק בטרור בשנה החולפת. בדו"ח צוין כי הקהילה הבינלאומית התקדמה מאוד בכל הקשור לצמצום "מבטחי טרור" (terrorist safe havens), בייחוד בקשר לשטחים המוחזקים על ידי דעא"ש בעיראק ובלבנון. בתוך כך, נרשמה התקדמות בצמצום המימון וכמות הלוחמים הזרים העומדים לרשות דעא"ש. עם זאת, בדו"ח צוין כי חוסר יציבות באזורי מפתח בעולם, המשולבים עם ממשל חלש, סכסוך עדתי וגבולות לא ברורים, ממשיכים לספק לקבוצות טרור כמו דעא"ש הזדמנויות להרחיב את החשיפה אליהם, ולגייס חברים חדשים. מבחינה סטטיסטית, המספר הכולל של מתקפות טרור בשנת 2015 ירד ב-13% בהשוואה לשנת 2014. בנוסף, סך ההרוגים בשל מתקפות טרור ירד ב-14%, בעיקר בעקבות פחות התקפות קטלניות בעיראק, פקיסטן וניגריה. מדובר בירידה הראשונה בסך ההרוגים ומתקפות הטרור ברחבי העולם משנת 2012. במקביל, במדינות כמו אפגניסטן, בנגלדש, מצרים, סוריה וטורקיה, גדל מספר מתקפות הטרור ומקרי המוות כתוצאה מאלו בשנת 2015 (2 ביוני, [U.S Department of State](#)).

תביעה של איראן נגד ארה"ב בבית הדין הבינלאומי לצדק (ICJ)

ביום 14 ביוני הגישה איראן תביעה נגד ארה"ב בבית הדין הבינלאומי לצדק (ICJ) בגין הפרת הסכם בילטרלי בנושא ידידות, יחסים כלכליים וזכויות קונסולריות שנחתם בין המדינות בשנת 1955. איראן טוענת נגד חקיקה אמריקאית שאפשרה הכפפת נכסים, בנקים ואינטרסים איראניים למרות בית המשפט האמריקאי, בטענה כי הם משמשים למימון טרור, ונגד הדחיות העקביות של בתי המשפט האמריקאים את טענות איראן לחסינות מדינה, הקיימת מכוח חקיקה אמריקאית ומכוח ההסכם הבילטרלי האמור. במסגרת התביעה טוענת איראן לנזקים בגובה של 56 מיליארד דולר. איראן מבקשת פיצויים על הנזקים שנגרמו בעקבות מדיניות זו ומניעה של מעשים דומים בעתיד (15 ביוני, [International Court of Justice Press Release](#)).

גו'ליאן קו מציין שנראה כי ל-ICJ אכן קיימת סמכות, שכן שני סכסוכים בין המדינות כבר הובאו בעבר בפני בית הדין, על בסיס סעיף 21(2) להסכם (16 ביוני, [Opinio Juris](#)). ילנה צ'צקו מציינת כי ארה"ב יכולה לטעון כי הגופים האיראניים שעניינם נדון בתביעה אינם עומדים בדרישות סעיף

4 להסכם, המתייחס למשפט הבינלאומי ולחסינות המדינה, ואשר עליו מסתמכת איראן בתביעתה. צ'צ'קו ממשיכה ומציינת כי תקדימים מצביעים על כך שה-ICJ אינו מוותר בקלות על חיסיון מדינה וכמעט ואינו מכיר בחריגים לה. עובדה זו מצריכה מארה"ב לספק הסברים מבוססים וחזקים לבית הדין כתירוץ לפגיעה בחסינותה של איראן (18 ביוני, [Lawfare](#)).

דיני הלחימה

האם ראוי שארה"ב תהנה מהספק בעת חקירה עצמית של פשעי מלחמה?
שיין ריבס ומת'יו מילקובסקי דנים בתהיות שעלו עקב [הדו"ח הרשמי](#) של חקירת התקיפה האווירית על בית החולים המשוך ל"רופאים ללא גבולות" בקונדוז, אפגניסטן, ובספק שהוטל ביכולת של הצבא האמריקאי לנהל חקירות פנימיות אובייקטיביות של פשעי מלחמה ולהעמיד לדין במידת הצורך. [גורמים בתקשורת](#) ביקרו את העובדה שמלבד עונשים שניתנו במסגרת דין משמעתי (כגון השעיה, הדחה מתפקיד ונזיפה) לא הומלץ להעמיד אף אחד מהמעורבים לדין פלילי. הכותבים מציינים כי ב-15 השנים האחרונות הצבא האמריקאי הוכיח נכונות מתמדת לחקור, להעמיד לדין ולהרשיע חיילים אשר ביצעו הפרות חמורות של דיני הלחימה. אמנם מנגנון החקירה הפנימי של הצבא האמריקאי אינו נקי מכל רבב, וכמו לכל צבא, גם לצבא האמריקאי יש נטייה טבעית לטובת חייליו. אולם, הכותבים סבורים כי חקירות פנימיות אינן פגומות כשלעצמן, מעצם היותן פנימיות וכי השאלה הרלוונטית היא האם צד ג' שהוא לכאורה "בלתי תלוי" יעשה עבודה טובה יותר. מסקנתם היא כי בהינתן המסורת ההיסטורית של ארה"ב בכל הנוגע לחקירות פנימיות והראיות לנכונות לחקור פשעי מלחמה בקונפליקטים עכשוויים, קשה יהיה למצוא גוף חקירה אובייקטיבי יותר. לפי הכותבים, משום שאף צבא לא עושה יותר למען אחריות של חיילים מהצבא האמריקאי, דווקא הצבא האמריקאי צריך ליהנות מהספק כאשר הוא מבצע חקירות פנימיות של פשעי מלחמה (3 ביוני, [Lawfare](#)).

מסמך פנימי של מחלקת המדינה האמריקאית מבקר את מדיניות אובמה וקורא לפעילות צבאית נגד משטר אסד

בחודש יוני פרסם עיתון הניו-יורק טיימס [מסמך פנימי](#), עליו חתומים 51 עובדים במחלקת המדינה האמריקאית. במסמך מבקרים הדיפלומטים בחריפות את מדיניות הממשל האמריקאי במשבר במזרח התיכון. הם קוראים לפעולה צבאית, או לאיום בה, נגד משטר אסד, בתגובה להפרתו את הפסקת האש, אשר הוסדרה בין ארה"ב ורוסיה (16 ביוני, [NY Times](#)). **אשלי דיקס ומרטי לדרמן** מתייחסים לסוגיית אפקטיביות הפעולה הצבאית הנדרשת במסמך וחוקיותה. הם טוענים כי מנסחי המסמך הניחו כי לפעולה צבאית תהיינה השלכות חיוביות, אך לא ציינו את הבסיס לכך, או את האפשרות כי לפעולה תהיינה דווקא תוצאות שליליות. בכל הנוגע לחוקיות הפעולה, הם מציינים כי מבחינת הדין הפנימי ישנו צורך בבסיס סטטוטורי לקיומה ובאישור הקונגרס. מבחינת הדין הבינלאומי, הם מעלים את הבעייתיות בקיומה של תקיפה חד צדדית מצד ארה"ב, ללא אישור של מועצת הביטחון. פעולה כזו יכולה להוות הפרה של סעיף 2(4) למגילת האו"ם, המתייחס לשימוש בכוח (20 ביוני, [Just Security](#)). **ג'ק גולדשמיט** דן גם הוא בחוקיותה

של פעולה צבאית. לפיו, עורכי הדין של ממשל אובמה מאמינים כי תקיפה כזו אכן תהא חוקית, הן מבחינת המשפט הפנימי והן מבחינת המשפט הבינלאומי, וזאת בהסתמך על תקיפות קודמות שביצעה ארה"ב בשטחיהן של מדינות אחרות, ביניהן התקיפה בקוסובו בשנת 1999 (21 ביוני, [Lawfare](#)).

המדריך האמריקאי- עקרון המידתיות בדיני הלחימה

פרופ' אונה הת'אווי ופרופ' מרטי לדרמן מסבירים מדוע הגרסה החדשה של [מדריך דיני הלחימה](#) שפרסם משרד ההגנה האמריקאי כולל הוראות שנויות במחלוקת, שייתכן שחותרות תחת עיקרון המידתיות בדיני הלחימה. במספר מקומות, המדריך מציין שאנשים מוגנים (בין היתר, אנשי רפואה, אנשי דת ואחרים) הממוקמים בקרבת לוחמים, לא יובאו בחשבון במסגרת ניתוח המידתיות משום שהם מוחזקים כמי שהעריכו את הסיכונים של מותם או פציעתם בשל קרבתם למטרות צבאיות. באופן מסורתי, אנשים מוגנים אלה, גם במידה שהם מוחזקים שמי שהעריכו את הסיכונים, ייספרו בניתוח המידתיות במקרה של פעולה צבאית נגד מטרות צבאיות בקרבתם. הוראות שנויות במחלוקת אלה, בשילוב עם ההגדרה הרחבה של מטרות צבאיות שאימצה ממשלת ארה"ב, הכוללת אמצעים ומשאבים תומכי לחימה בסכסוך מזוין שאינו בינלאומי, מאיימים לפגוע בעיקרון המידתיות (23 ביוני, [just security](#) ו-27 ביוני, [just security](#)).

חוקיות תקיפת אובייקטים המסייעים בשימור המאמץ המלחמתי של האויב

קנת ווטקין מוסיף במאמרו אבחנה חשובה לאחד הדיונים המרכזיים בתחום דיני הלחימה, והוא תקיפת אובייקטים שמסייעים בשימור המאמץ המלחמתי של האויב. כך למשל, בהתקפות הגוברות של ארה"ב על מצבורי הכסף של דאע"ש, עלתה השאלה האם מדובר במטרה לגיטימית כאשר ייתכן והכסף הזה, או חלקו, היה מיועד לבתי ספר, תשלומי רווחה, שירותים אזרחיים וכד'. ווטקין מציין שהדוקטרינה האמריקאית לפיה מטרות שמסייעות בשימור המאמץ המלחמתי של האויב הן לגיטימיות, בעייתית לא רק בגלל הפרשנות השנויה במחלוקת, אלא גם מכיוון שתמונת המראה של אותה דוקטרינה היא שהתקפות על מוסדות אזרחיים אמריקאים יוכלו בעתיד להתפרש כלגיטימיות מכיוון שאלה מסייעים בצורה עקיפה למאמץ המלחמתי האמריקאי. לבסוף הוא מסכם ואומר כי הכלל "מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך" הוא כלל אנושי בסיסי, ובעיקר בעת לחימה (16 ביוני, [just security](#)).

משפט בינלאומי פלילי

בית הדין הפלילי הבינלאומי גזר את דינו של ז'אן פייר במבה ודן אותו ל-18 שנים בכלא ב-21 ביוני פרסם ביה"ד הפלילי הבינלאומי (ICC) את החלטתו בנוגע לגזר דינו של במבה, שהורשע בביצוע פשעי מלחמה ופשעים נגד האנושות (ראו באתר [ה-ICC](#)). במבה, אשר נעצר בבליגיה ב-2008 והועבר לבית הדין, שהחל לדון במשפט ב-2010, הורשע במרץ 2016 על מעשיו ברפובליקה המרכז אפריקנית בשנים 2002-2003. ההרשעה מבוססת על אחריות מפקדים שלו

למעשים הכוללים רצח, אונס וביזה. במבה קיבל עונש של 18 שנים על ביצוע מעשי אונס ועונש של 16 שנים על מעשי הרצח והביזה. בית המשפט קבע כי תקופות המאסר יהיו חופפות ולכן כיוון שהוא כבר במעצר שמונה שנים נותרו לו רק עשר שנים במאסר. לאחר ריצוי שני שליש ממאסרו יוכל לבקש שחרור מוקדם. (למידע נוסף, [international justice monitor](#)).

אלכס וויטניג טוען במאמרו כי העונש החמור שהושת על במבה מעיד על החומרה היתרה שניתן הדין מייחס לעבירות של אונס, בפרט בנסיבות המחמירות שהתקיימו באותו מקרה. כן הוא מעיד כי בית הדין מוכן להסתמך על אחריות מפקדים כבסיס להרשעה אשר מצדיק הטלת עונשים חמורים למפקד שידע על פשעי מלחמה שמבוצעים על ידי פקודיו ולא מנע אותם, בפרט כשמדובר במעשים כה חמורים שהם חוזרים ונשנים ובמפקד בכיר (29 ביוני, [just security](#)).

מאמר חריף ב-New York Times אודות התנהלות ביה"ד הפלילי הבינלאומי ג'יימס וריני מבקר בחריפות את התנהלותו של התובע לשעבר של בית הדין הפלילי הבינלאומי, לואיס מורנו-אוקמפו, במסגרת תפקידו, וטוען שהייתה להתנהלותו חלק גדול בכישלונות ובטעויות שביצע ביה"ד בשנותיו הראשונות (22 ביוני, [NY Times](#)). המאמר מציין במיוחד את כישלונם של אוקמפו בהעמדה לדין של מנהיגי הסכסוך בקניה, וכי מעורבות פוליטית חריפה בתיקים וכשלים נוספים הובילו להפסקת הליכים נגד כל אחד מהנאשמים. מארק קרסטן במאמרו מצטרף חלקית לעמדה שהוצגה ומציין את שיקול הדעת של אוקמפו כפגם הראשי בהתעכבות, בכישלון של תיקים והבנה שגויה של תפקיד ביה"ד והתביעה בפרט (23 ביוני, [Justice in Conflict](#)). המאמר ביקר בחריפות בעיקר את מהלכיו של אוקמפו נגד נשיא קניה הנוכחי אוהורו קניאטה, שהוביל קו תקיף נגד ביה"ד ופעל פעמים רבות כדי לנתק את האיחוד האפריקאי מהשפעתו. זמן קצר לאחר פרסום הידיעה הוציאה ממשלת קניה [הודעה](#) חריפה נגד ה-NY Times ואוקמפו כאחד, ואף כינתה אותו "הוזה". ה-NY Times הוציא [הצהרה](#) מטעמו בכלי התקשורת בקניה, סרב להתנצל ועמד מאחורי הכתבה, מה שהוביל את ממשלתו של קניאטה לאיים בתביעה נגד העיתון.

ועדת החקירה של האו"ם למצב בסוריה קבעה כי מתבצע רצח עם נגד היזידים ב-15 ביוני קבעה ועדת החקירה של האו"ם למצב בסוריה [בדו"ח](#) מטעמה כי ארגון המדינה האסלאמית (דאע"ש) מבצע רצח עם נגד היזידים. בנוסף, הדו"ח קבע כי הפגיעה ביזידים עולה כדי פשעים נגד האנושות ופשעי מלחמה. בדו"ח צוין כי ארגון המדינה האסלאמית חפץ בהשמדת העם היזידי, שמאמין שהוא מיעוט פגאני, על ידי הריגות, שעבוד, מניעת ילודה בדרכים מגוונות ובדרכים נוספות. הוועדה המליצה להביא לדין את המעורבים, על בסיס האמנה הבינלאומית למניעת רצח עם, וכן המליצה למועצת הביטחון של האו"ם לפנות לתובעת בית הדין הפלילי הבינלאומי, או לחלופין להקים טריבונל אד-הוק לשפיטת האירועים. בתגובה לדו"ח הוועדה, ארגוני זכויות אדם בינלאומיים ביקרו כי הדו"ח הגיע מאוחר מדי לאחר מסכת עינויים שארכה למעלה משנתיים. בנוסף, משום שוועדת החקירה הינה עצמאית ומסקנותיה אינן מחייבות, על

מועצת זכויות האדם של האו"ם לנסח החלטה בהתאם ולהגישה למועצת הביטחון ולכל המדינות החברות באמנה הבינלאומית למניעת רצח עם (16 ביוני, [UN WATCH](#)).

סייבר ונשקים אוטונומיים

דיני הלחימה ומערכות הגנה אקטיביות

מייקל קורט מתייחס במאמרו למערכות הגנה אקטיביות וחוקיותן לפי המשפט הבין-לאומי ההומניטרי. מערכות אלה, שמותקנות בעיקר על גבי רכבים וטנקים, מזהות טילים ורקטות שמשוגרים לעברם ופועלות באופן אוטונומי לחלוטין כדי להגן על הכלי באמצעות שיגור טיל מיירט. העובדה שלא קיים אדם במעגל האש שמחליט על ביצוע השיגור, מוביל לבעיה שנקראת בפי מומחים "פער האחריות" שמקשה על מציאת האדם שעליו לשאת באחריות כאשר מתרחשות הפרות. כך לדוגמא, אם בתחילת הנסיעה מפעיל מפקד הטנק את המערכת שלאחר מכן יורה טיל מיירט ופוגעת באזרחים, השאלה היא אם מתקיים לגביו היסוד הנפשי הנדרש לשם ייחוס אחריות. לא ברור אם ניתן לבסס אחריות רק על סמך העובדה שהמפקד ידע שכתוצאה מפעילותו יתרחש האירוע באופן סביר ואף על פי כן המשיך בפעילותו. כחלופה לכך מציג הכותב שתי אפשרויות להתפתחויות עתידיות: האחת הטלת האחריות על המדינה שצבאה השתמש בנשק האוטונומי, אחריות שלמעשה אינה דורשת יסוד נפשי, או פיתוח כללי רשלנות במשפט הבין-לאומי כמו הריגה ברשלנות שקיימת בשיטות ממשפט רבות (1 ביוני, [ICRCblog](#)).

המשמעות של הכרת מרחב הסייבר כזירת לחימה כלפי חברות נאט"ו

ב-14 ליוני הכריז מזכ"ל נאט"ו, יינס סטולטנברג, כי נאט"ו מתייחסת למרחב הסייבר כזירת לחימה (domain of warfare) בדומה לזירת היב, האוויר והיבשה. הרב לין דן במשמעויות האפשריות של הכרזה זאת. נראה שהמשמעות המרכזית היא שמעתה והלאה התקפות סייבר יוכלו להפעיל את סעיף 5 לאמנת נאט"ו, לפיו התקפה על אחת מחברות הברית היא התקפה על כולן. עם זאת, הכרזה נאט"ו מוגבלת להתקפות סייבר שגורמות לנזק ממשי. משמעות נוספת של הגדרת מרחב הסייבר כזירת לחימה, היא האפשרות שהגדרה זו תוביל לפיתוח יכולות תקיפה קיברנטיות על ידי הברית. בתגובה לשאלה שנשאל בנושא, בחר מזכ"ל נאט"ו לא להגיב, וניתן אולי לתלות זאת בעובדה שנאט"ו מוגדרת כברית הגנתית ולא התקפית. בכל מקרה, אין ספק כי הגדרה זו היא בעלת משמעות אסטרטגית נרחבת למדינות החברות בברית נאט"ו וכמובן גם לשאר המדינות שמחזיקות ביכולות מבצעיות בתחום הסייבר (15 ביוני, [LAWFARE](#)).

דיני הגירה

בית הדין האירופי לצדק קבע כי לא ניתן לכלוא מהגרים שחצו גבולות באופן בלתי חוקי

ב-7 ביוני בית הדין האירופי לצדק **קבע** כי אין לכלוא מהגרים שנכנסו לאזור שנגן (השטח הגאוגרפי של 29 מדינות באיחוד האירופי בו חלה מדיניות הגירה וביקורת גבולות מתואמת) על ידי חציית גבולות באופן בלתי חוקי על בסיס אי-החוקיות שבחציית הגבולות בלבד (**הודעה לעיתונות**). עם זאת, ניתן להחזיר אותם למדינות המוצא: ראשית, בתוך תקופה המאפשרת חזרה

מרצון, ולאחר מכן, על ידי אמצעים כופים (forced removal measures). כמו-כן, נקבע שאותם אמצעים כופים צריכים להיות מיושמים בזהירות רבה, ותוך ניסיון להבטיח כפייה מינימלית. לפיכך, ישנה חובה למצות הליכים אלה בטרם ניתן להורות על מאסר (8 ביוני, [JURIST](#)).

ניתן למצוא אותנו :

© 2016 כל הזכויות שמורות
התכנית למשפט וביטחון לאומי, INSS